

Ненависть

Леонід Мосендз

Д. Редакові

— Це Ваше останнє слово, пані Катерино?

— Це моє останнє слово, пане Евгене!

У малому сальонку було їх лише двоє. Спершись руками за спиною об відкрите вікно рисувалася пані Катерина проти світла Граціозною сільветою. Сутінок літнього вечора затер уже її риси й лише стрункість постаті й гармонійність голосу зраджували гарну жінку.

Пан на канапі навпроти сидів буїв у позі людини, що ось-ось має скочити на рівні ноги. І на жінчину відповідь він дійсно прудко встав і ступив крок до вікна, а його голос затремтів стримуваним хвилюванням. Не був уже молодий, але пруживість виспортованого тіла омолоджувала рямоване просіддю обличчя:

— Я не розумію вас, пані Катерино. Ви вільні, уже більше року вільні. Невже пам'ятка на Сергія ще й досі так міцно володіє вашим серцем. І ви заради серця мертвого, пробачте мені, відкидаєте серце живе. Серце, що давно вже любить як вас, так і ваших дітей і хоче любити їх ще більше. Невже ж я не приятель вам.

— Ви не розумієте мене, але зробіть над собою зусилля, прошу вас, щоб мене порозуміти. Я ж уже відповіла вам, що по Сергієві не /ложу й не хочу нікого любити. А тим менше можу згодитися на вашу пропозицію шлюбу. Бо ставши моїм чоловіком ви перестанете бути моїм приятелем... А за приятелів, пане Евгене, не видаються...

— Пані Катерино, я ж прийшов до вас з щирим серцем, а ви мені відповідаєте парадоксами, — в голосі пана зазвучав лагідний докір.

— Прощу вибачення, пане Евгене. Але справді не маю на меті відкараськатися від вас парадоксальними твердженнями. Ви ж знаєте, як щасливі ми були з Сергієм. Досконало щасливі. Він був мені всім... Але цього мало... Я знала, відчувала кожної хвилини, що й я є для нього змістом його існування. Я й діти... Але що вам про це розказувати. Та ж протягом усього часу були ви приятелем нашої родини й нічого з нашого життя не було для вас скритим. Знаєте, що ми взаємно були один для одного й життя і смерть і надія. Як же я можу тепер ризикувати жити обіч якогось іншого чоловіка. Та ж мені здається, що його погляди, його дотики, його слова й його любов будуть для мене лише пародією всього того, що втратила я, втративши Сергія... Не гнівайтеся на мене за цю щирість, пане Евгене. Але навіть думка про іншого мужа мені противна... Ні, ні... Ви мені не противні, не подумайте так... Але боюся, що стали б противні, якби були моїм чоловіком... Розумієте?... І за ради цього не хочу в вас втратити приятеля... От що значить той ніби парадокс, що за приятелів не видаються... Розумієте мене?

Наступила хвилина мовчанки. Пан пильно дивився долі, ніби й далі вслухуючись у відзвучавші слова. Пані так само стояла рівно, не рухаючись від вікна.

— Добре, пані Катерино, — вирівнявся нагло пан. — Але дозвольте вас запитати, — й голос його був уже не м'який і благаючий, але твердий і сухий — а якби ви не були з Сергієм щасливі, чи й тоді б відкинули мене?...

Пані знизала плечима й у голосі її зазвучали веселі ноти:

— Дивне ваше запитання. І тяжко відповісти на те, що було би, якби було... Але мені здається, що якби я була з Сергієм нещаслива, то й тоді б не хотіла одружитися вдруге... А може б і хотіла, щоб надолужити страчене... Та ні, пане Евгене, на таке запитання справді неможливо відповісти!... Та й не варто про це й говорити, бо в Сергієві ми втратили те, чого нам ніщо замінити не може... Є речі понад кожную дискусію...

— Добре, пані Катерино. Але ще одне запитання. Як би ви тепер дізналися, що Сергій за свого життя з вами не був для вас таким виключно „вашим“, як ви в цій переконані... Що б ви робили?... Чи й тоді б дали мені цю саму відповідь?

— Ну, й вперті ви, пане Евгене, в вимислюванні всіляких неможливих і набувчих ніколи ситуацій. Лише те, що я справді розумію ваш теперішній настрій, стримує мене від гострішого тону... Справді... Як ви можете вигадувати на свого покійного приятеля подібні комбінації, — і голос її затремтів докором.

— А ви також не гнівайтесь, що я на цей раз не відступлю. Пробачте, але я таки триватиму на вашій відповіді. Чи й тоді відповіли б мені "ні", якби дізналися, що Сергій вас зраджував? — І голос пана ставав твердішим і виразнішим.

— Лишім це, — і пані рішучо ступила від вікна. — Я навіть не бажаю вас слухати. Що з вами?..

Але й пан ступив пару кроків наперед і схопив пані за руку. Голос його все підносився.

— Пані Катерино! Я цього не залишу. Хочу знати, але не що ви зробили би, а що зробите, коли я дам вам докази, що ваш Сергій не був вам ані таким вірним, ані таким відданим, як ви собі уявляєте...

Пані аж шарпнула з цілої сили рукою, що її тримав пан Евген і відступила знов до вікна.

— Пане! Цеї ганебности я від вас не чекала! Це ж ганебність! Розумієте — ганебність! Кидати болотом на свого приятеля, на мертвого, що не може боронитися! Ви...

— Пані Катерино! Правда не болото!

— Ні, це наклеп, брехня! Жадних доказів...

— Я їх маю!

— Ви маєте докази? Не вірю... — І пані аж сперлася об вікно. — Але як маєте, я хочу їх мати також...

— Добре, пані Катерино! Але одна умова...

— Жадних умов! Я мушу їх бачити... Лише тоді буду знати, як говорити з вами...

— Добре! Це також умова. Завтра пополудні ви матимете докази...

— Я вас чекаю!...

Пан зробив крок уперед, хотів мабуть простягти руку, але пані не зробила жадного кроку назустріч. І лише вклонившись звіддала він не вийшов, а якось мов тінь вихилився з кімнати.

Евген Куриленко йшов по вулиці й не помічав ані радісного вечора, ані мінського руху. Думки без ладу й складу вирували в його голові. Усі виходили від одної точки десь перед двадцятьма роками й поверталися до СЬОГОДНІШНЬОГО дня. Усе почалося ще тоді, як він, Сергій і Катерина були молодими студентами. Катерина І Вже двадцять років, але вона зовсім не змінилася. Була все однаково дорогою його серцю. Змістом його думок і ціллю його життя як тепер так і тоді. Ніколи, на жадній жінці не спинялися тоді його очі з такою відданою ласкавістю як на ній. Невідомо¹, чи вміла вона читати з його очей, але мабуть як кожна жінка потребувала перш за все підтвердження уст... Але він умів лише радісно, мовчки кохати й... чекати.

Тому, коли прийшов Сергій, веселий і прудкий Сергій, серце якого як заїзд було все відкрите для чергового закохання, та якось зразу й без зусиль справив свято перемоги над Катериним серцем, — то для Євгена це було страшним, непереможним ударом. Йому зразу здалося, що його особа обернулася в якесь непотрібне, безпредметне ніщо. Просто — якесь порожнє місце, що лише під впливом інерції рухається далі по рейках життя. Лише соромливість і гордість не дозволяли йому виявити що-будь з своїх почувань... Так сталося, що ані Сергій, ані Катерина нічого на нім не спостерігали. Ані коли він був їм за свідка при шлюбі, ані коли протягом усіх слідуєчих років залишався приятелем їхньої родини.

Якщо злочинця завше тягне на місце злочину, то Євген був тим найбільшим злочинцем. Злочинцем кохання. Бо день у день мусів бачити свою кохану, спалювати серце нездійсненими мріями. Чим далі йшов час, тим більше звикав він до цієї наркотики почуття й ревнощів. І як плід цієї дивовижної квітки почала в його душі дозрівати ненависть. Так, це була вона! Спочатку боязка й несмілива, що ледве-ледь вистромляла свою розпатлану голову з грузів одчаю й ревнощів. А після ціла розярена й пекуча: найхижіший звір у міцній клітині зовнішньої байдужости й приязни. І об'єктом тої ненависти став Сергій.

День-у-день, протягом років, спостережав Євген це подружжя, його незахмарений перебіг, постійну закохану відданість Катерини, родинну турботливість і любов Сергія. І як у всіх скритих людей ненависть ступала йому до голови й туманила змисли. Так щасливим міг бути й він! Був би для Катерини ще більше кохаючим другом, для дітей ще турботливішим батьком... А головнo був би щирим... Бо Євген знав і бачив, що й одружившись Сергій не замкнув брами серця, залишивши її настіж і надалі. Він так само залицявся до дівчат і молодиць, як і за свободних часів, так само мав успіх, як і тоді. Робив це лише дуже обережно й усе йому сходило з рук. Ніхто нічого не знав і не підозрівав, крім Євгена, що став його довірником у цих справах. Головнo ж ті численні службові розізди, що їх мусіли вони відбувати вдвох, давали Євгенові стільки матеріялу,

що його вистарчило б для розбиття кількадесяти подруж. Так став він нарешті довіреним для всіх Сергієвих таємниць. З якоюсь здібною насолодою нотував його зради, імена його коханок і збирав у себе його кореспонденцію. Дивлючись часом з привітливим обличчям на родинні ласкавости подружжя, він почував себе міцним володарем таємних сил, що 'ними може знищити це щастя, довірря й кохання...

Згадуючи про все це, Євген навіть не спам'ятався, як дійшов до дому. Так само механічно ходив по кімнаті, сідав і без сну лежав у постелі. Хай навіть завтра вона зробить так, як собі давно уявляв... Але жадною радістю на цю можливість не стріпувалося його серце... І коли невмолимо швидкий ранок підняв його з постелі, Євген з незнайомим йому почуттям якоїсь провини складав до портфелю зрадливі листи... Навіть і сліду тріумфуючої радості не було в його серці, але знав, що приходить завершення цілого розділу його життя...

Пані Катерина зустріла його лише трохи блідшою, ніж звичайно. Але руки не простягнула. Й від цього сірою безнадійністю вкрилося все, що могло бути далі... У вітальні лише вимовила:

— Дайте сюди!

І мовчки, ніби соромлячись, подав їй Євген похапцем грубу пачку. Ухопила її обидвома руками й відійшла до вікна. Хвильку ніби вагалася, але після спокійно розв'язала стьожку й ще спокійніше виняла листа.

Євген стояв як прикований. Спромігся на несміливий запит, чи має відійти, але на коротке "ні" покірно залишився стояти. Він без думки глядів на цю жінку — вісь свого життя — й напружено чекав вибуху: ось підходить полум'я до підкопу і фортеця вилетить у повітря! Ще хвилина, ще мент!...

Пані не вчитувалася в листи. Брала один за одним, подивилася на заголовок, на підпис, пробігла очима пару рядків... Не було потреби багато читати. Усе було ясно. Було ясно хто кохав її покійного чоловіка, з ким мусіла ділитися його серцем... Навіть не додивилася... Кинула геть листа, що тримала в руці й відштовхнула купу, що розсипалася по підлозі опавшим листям. І коли обернулася до Євгена, з її очей струмив чорний племінь, а голос дзвенів як ковадло під молотом...

— Ви — мерзотник! — і цей короткий викрик ляснув як батіг в поблідле обличчя Євгена. Хотів щось сказати, зробив крок уперед, але владно простягнена рука прикувала знов до місця.

— Так! Ганебний мерзотник! Ціле життя прожити вбогою нікчемністю, крапля по краплині збирати отруту до свого тісного серця, щоб отравити двох нічим неповинних у вашій мізерності! Хотіли знищити Сергія, думаючи, що я буду охоча на заміну. Чи ж мала я міняти, власне маю проміняти, памятку того, чиє серце розсівало вколо себе стільки любови, на ваше, ганебне, мале, забруднене дрібною безцільністю! Геть!

Він ішов, вихиляючись від одного краю хідника до другого, штовхаючи до людей, стовпів і одвірків... Не було вже ані сумніву, ані виходу... Гра цілого життя була програна...

І коли безтямну людину витягли на перехресті з-під трамваєвої рями — нічого вже

не почули від неї, крім останніх, шепотливих уже слів: геть, геть!.